

Тимошко Павло Володимирович,

здобувач

*(Науково дослідний інститут публічного права, м. Київ)*ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4207-4095>

ПРОВЕДЕННЯ НСРД, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВТРУЧАННЯМ У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ, З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

У статті розглянуто проблемні питання та процедури проведення під час спеціального слідчого експерименту забезпечувальних НСРД: аудіо-, відеоконтроль особи; аудіо-, відеоконтроль місця; спостереження за особою, річчю або місцем; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем. Зроблено висновок про необхідність проведення зазначених НСРД, залучення до проведення спеціального слідчого експерименту ряду суб'єктів. Класифіковано види спеціального слідчого експерименту залежно від критеріїв: за суб'єктами ініціації та проведення; залежно від порядку отримання дозволів на проведення; залежно від комплексності проведення; за залученням сторонніх осіб; за обмеженням за термінами проведення; за використанням засобів НСРД.

Ключові слова: спеціальний слідчий експеримент, забезпечення, проведення НСРД, втручання у приватне спілкування.

Постановка проблеми. Практична цінність спеціального слідчого експерименту визначена змістом зафіксованих розмов, під час яких виявляють наміри особи, дії якої контролюються, оскільки тільки фіксація факту передачі, наприклад, предмета або вчення певних дій (під контролем) ще недостатньо для притягання особи до відповідальності. Суб'єктивна сторона доводиться шляхом фіксації певного ставлення особи до своїх дій, самостійного бажання їх вчинити, що повинно бути зафіксовано. Вищезазначене свідчить про важливу роль, яку виконують під час проведення спеціального слідчого експерименту засоби фіксації. Хоча особливе місце в розслідуванні ряду злочинів належить спеціальному слідчому експерименту, все ж основним і вирішальним доказом, на якому базується вироки суддів, є проведення спеціального слідчого експерименту за фактом передачі певного предмета або виконання певних дій, і лише в невеликій кількості проваджень визнавалося доказом тільки виголошення певної вербальної інформації (зокрема, вимоги неправомірної вигоди) з подальшим затриманням підозрюваного.

Парадокс полягає в тому, що безпосередньо в межах спеціального слідчого експерименту нормативно не передбачено використання технічних засобів фіксації як сигналу, що надходить аудіоканалом, так і візуальної фіксації дій особи у випадку, коли в цих діях міститься склад злочину. Тобто за результатами проведення самого спеціального слідчого експерименту можна отримати докази факту появи (зберігання) у певної особи певного предмета фізичного світу (у тому числі і грошових коштів). Але що стосується факту фізичного одержання особою цього предмета або факту виконання цією особою певних дій, то ці факти можуть бути зафіксовані

тільки шляхом застосування аудіо-, відеозапису. Зазначені дії можуть бути проведені в рамках інших НСРД. У ч. 8 ст. 271 КПК України зазначено: «Якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися в межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді згідно з вимогами цього Кодексу» [1]. Таке нечітке формулювання призводить до ряду проблемних моментів у правозастосовній діяльності: проведення аудіо-, відеоконтролю (тобто формально інших НСРД) у рамках спеціального слідчого експерименту без оформлення інших НСРД; надання дозволу прокурором на втручання у приватне спілкування (без отримання ухвали слідчого судді) у рамках спеціального слідчого експерименту; проведення одного спеціального слідчого експерименту без аудіо-, відеоконтролю в межах наданого дозволу прокурором, а другого (за тим же об'єктом) – уже з аудіо-, відеофіксацією (за відповідним рішенням суду); проведення аудіо-, відеоконтролю особи без оформлення проведення спеціального слідчого експерименту, а потім, за результатами аудіо-, відеоконтролю – одержання дозволу від прокурора на проведення спеціального слідчого експерименту. Зазначені проблеми мають чітке джерело, пов'язане з нормативним регулюванням порядку оформлення дозволу на проведення як спеціального слідчого експерименту, так і інших НСРД, що здійснюються в комплексі з ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З питань проведення НСРД проведено значну кількість досліджень, але стосовно забезпечення спеціального слідчого експерименту шляхом проведення інших НСРД практично теоретичні розробки відсутні. Можна відмітити лише

декілька науковців, які здійснювали теоретичну розробку в цьому напрямі: зокрема, А. С. Родигінін обґрунтовано виокремлення двох груп видів НСРД: моно-НСРД та полі-НСРД, на підставі аналізу заходів, які проводяться з метою забезпечення НСРД і мають дуалістичну сутність, оскільки під час їх проведення використовуються різні методи пізнання, застосовуються різні канали отримання інформації [2, с. 157]. Тобто науковець відносить спеціальний слідчий експеримент до полі-НСРД, але на підставі особливостей тактики оперативно-розшукового забезпечення. О. В. Соколов виокремлює одномоментні та триваючі НСРД, відмічаючи різні механізми їх регламентації, зокрема, відносячи до одномоментних НСРД контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК), відзначаючи, що конструкція вказаної статті передбачає можливість проведення НСРД на підставі відповідної ухвали суду або постанови прокурора одномоментно, тобто один раз [3, с. 109–112]. При цьому не враховується можливість призупинення або прихованої фіксації результатів спеціального слідчого експерименту, а також триваючий характер забезпечувальних НСРД.

О. С. Тарасенко визначає як проблемні питання аудіо-, відеоконтролю саме необхідність їх комплексного проведення в межах інших НСРД [4, с. 107–108].

Мета статті – виокремити критерії класифікації спеціального слідчого експерименту з урахуванням залучених суб'єктів та забезпечувальних НСРД.

Виклад основного матеріалу. Особа, щодо якої проводиться спеціальний слідчий експеримент (об'єкт спеціального слідчого експерименту), розраховує, що спілкування відбувається за таких фізичних чи юридичних умов, за яких учасники спілкування можуть сподіватися на захист інформації від втручання інших осіб. Тобто особа перебуває у ситуації приватного спілкування (ч. 3 ст. 258 КПК України). Відповідно до вимог ч. 4 зазначеної норми втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним. Безсумнівно, під час проведення спеціального слідчого експерименту контролювана особа має такі підстави. Адже створення правоохоронцями у нього ілюзії приватного спілкування є необхідною умовою для того, щоб він вступив у контакт з іншою особою, яка за дорученням суб'єкта спеціального слідчого експерименту моделює штучні умови, у яких перевіряються наміри особи (об'єкта спеціального слідчого експерименту) щодо вчинення певних дій, які становлять склад злочину. Тобто чи не в кожному випадку проведення спеціального слідчого експерименту паралельно відбувається втручання у приватне спілкування. Втручання у приватне спілкування під час аудіо-, відеоконтролю особи полягає у негласній фіксації та обробці з використанням технічних засобів розмови особи, втручання у приватне спілкування якої здійснюється в інтересах досудового розслідування, або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування [5]. Також втручання у приватне спілкування цілком може мати місце під час проведення аудіо-, відеоконтролю місця, коли двоє або більше осіб спілкуються в кафе (чи іншому публічно доступному місці), розраховуючи на конфіденційність, тоді як їх перемовини записуються.

Ми навмисно акцентуємо увагу на необхідності нормативного врегулювання проведення під час спеціального слідчого експерименту втручання у приватне спілкування, оскільки аналіз окремих кримінальних проваджень дає змогу стверджувати, що повторюваними

на практиці є ситуації, зворотні тим, коли фактично проводиться контроль за вчиненням злочину, а юридично – комплекс інших НСРД. Це ті випадки, коли формально існує рішення прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину, але в межах реалізації цього рішення проводять не лише інсценування, а й фактично одну або комплекс НСРД без прийняття відповідних процесуальних рішень та одержання дозволу суду [6, с. 23–24].

Особливе значення це отримує з урахуванням різних суб'єктів надання дозволу на проведення спеціального слідчого експерименту та НСРД (пов'язаних із втручанням у приватне спілкування).

Аналізуючи зміст ч. 3 ст. 246, 247, 250, 258–264, 267–274 КПК [1], можна зробити висновок, що:

- контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК) проводиться за рішенням прокурора;

- аудіо-, відеоконтроль особи: аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК), контроль за вчиненням злочину (у випадках, передбачених ч. 8 ст. 271 КПК) проводиться за рішенням слідчого судді за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором (найчастіше здійснюються в комплексі зі спеціальним слідчим експериментом);

- виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 273 КПК) проводиться за рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора (хоча не належить до НСРД, але є невід'ємною умовою фіксації доказів під час проведення спеціального слідчого експерименту).

Тобто, з одного боку, згідно з ч. 4 ст. 246 КПК України, виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої НСРД, як контроль за вчиненням злочину (у тому числі спеціального слідчого експерименту), а з іншого – проведення спеціального слідчого експерименту без фіксації дій особи, яка є об'єктом спеціального слідчого експерименту, практично не має сенсу. До того ж, хоча рішення про проведення спеціального слідчого експерименту приймається виключно прокурором на основі вивчення матеріалів кримінального провадження, але разом із цим кримінальним процесуальним законом (та іншими підзаконними актами) не визначено порядок ініціювання слідчим перед прокурором питання про необхідність проведення спеціального слідчого експерименту, зокрема, не передбачено, які документи та в якому порядку слідчий подає прокурору з метою прийняття ним рішення про проведення вказаних процесуальних дій.

З огляду на зазначене утворюється декілька форм спеціального слідчого експерименту, де критерієм класифікації є як спосіб надання дозволу (прийняття рішення), так і умови обмеження конституційних прав громадян (втручання або не втручання у приватне спілкування):

- спеціальний слідчий експеримент без додаткової аудіо-, відеофіксації, зі спостереженням у публічно доступному місці;

- спеціальний слідчий експеримент з додатковою аудіо-, відеофіксацією, візуальним спостереженням, але без оформлення інших НСРД. Таку форму виокремлено на підставі тенденцій використання технічних засобів фіксації під час проведення НСРД як елемента їх оперативно-розшукового забезпечення. Дійсно, з позиції оперативно-розшукового забезпечення проведення НСРД

підготовка та проведення одного спеціального слідчого експерименту може потребувати проведення декількох (комплексу) оперативно-розшукових заходів. З практичного погляду це відбувається шляхом здійснення оперативних комбінацій – наприклад, використання технічних засобів фіксації, які не належать до СТЗ, а нібито випадково опинилися на місці його проведення (мобільні телефони, відеофіксатори в автомобілях, відеокамери в публічно доступних місцях тощо). Крім того, якщо спеціальний слідчий експеримент заздалегідь планується в публічно доступному місці, то зазвичай за цим місцем не лише спостерігають, а й документують події, що відбуваються в ньому, без процесуального рішення про проведення візуального спостереження за місцем із використанням фотографування, відеозапису та спеціальних технічних засобів для спостереження [6, с. 23];

– спеціальний слідчий експеримент з аудіо-, відеофіксацією шляхом оформлення інших НСРД.

Під час проведення спеціального слідчого експерименту неможливо повністю змодельювати обстановку, а також передбачити дії об'єкта спеціального слідчого експерименту. Наприклад, коли спеціальний слідчий експеримент відбувається не в заздалегідь запланованому місці, а переноситься в інше, то тут уже місце проведення візуального спостереження за особою, яке потребує не лише процесуального рішення слідчого, прокурора, а й відповідної ухвали слідчого судді [6, с. 24]. Якщо заздалегідь не передбачити такої можливості й не отримати заздалегідь ухвали слідчого судді, то зафіксувати протиправні дії не вдасться і спеціальний слідчий експеримент буде проведений марно. А саме ця фіксація повинна проводитися в рамках інших НСРД, отримання дозволу на які відрізняється від порядку отримання дозволу на проведення спеціального слідчого експерименту.

За загальним правилом дозвіл на проведення практично всіх видів НСРД дає слідчий суддя – голова чи за його визначенням інший суддя апеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого перебуває орган досудового розслідування (ст. 246, 247 КПК України). Але виключно прокурор дає дозвіл на проведення такого виду НСРД, як контроль за вчиненням злочину (ч. 4 ст. 247 КПК України) [7, с. 88].

Але під час спеціального слідчого експерименту виникає потреба в проведенні саме тих НСРД, які пов'язані з втручанням у приватне спілкування, а згідно із ч. 1 ст. 258 КПК України ніхто не може зазнавати втручання у приватне спілкування без ухвали слідчого судді. Крім того, ч. 2 ст. 14 КПК України [1] передбачає, що втручання в таємницю спілкування можливе лише на підставі судового рішення у випадках, передбачених КПК, з метою виявлення та запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину, встановлення його обставин, особи, яка вчинила злочин, якщо в інший спосіб неможливо досягти цієї мети.

Під час спеціального слідчого експерименту виникає потреба в проведенні таких НСРД:

– аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України). Відповідно до ст. 260 КПК України, аудіо-, відеоконтроль особи проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування [1]. Тобто втручання у приватне спілкування може бути здійснено шляхом двох самостійних

дій уповноважених підрозділів, а саме: аудіоконтроль особи та відеоконтроль особи. Зокрема, аудіоконтроль особи полягає у негласному прослуховуванні, відборі, фіксації та обробці з використанням технічних засобів відомостей щодо розмов особи або інших звуків, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування, які мають значення для досудового розслідування. Відеоконтроль особи, відповідно, полягає у негласному спостереженні та фіксації із використанням технічних засобів рухів, дій особи, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування, які мають значення для досудового розслідування. Указані дії можуть проводитись як у житлі, іншому володінні особи, так і в публічно доступних місцях. Зазначені дії можуть проводитись як безпосередньо слідчим, що розслідує злочин, так і за його дорученням уповноваженими оперативними підрозділами, визначеними ст. 41, ч. 6 ст. 246 КПК України [8, с. 156–157];

– аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України) полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їхнього власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови й поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження. Здійснюються шляхом установлення спеціальних технічних засобів у публічно доступних місцях, а також інколи в місцях імовірної появи особи (визначення в ухвалі слідчого судді повної та точної адреси місця, де проводитиметься НСРД, час і строки її здійснення). Під час проведення спеціального слідчого експерименту здійснюється у випадках, коли відсутня можливість аудіо-, відеоконтролю конкретної особи;

– спостереження за особою, річчю або містом (ст. 269 КПК України). У ході спеціального слідчого експерименту під час проведення аудіо- та відеоконтролю особи в певному місці за діями та розмовами особи (осіб) (житлі чи іншому володінні особи, транспортних засобах, інших місцях, що не є житлом чи іншим володінням особи) здійснюється спостереження уповноваженим на проведення вказаної НСРД оперативним підрозділом;

– обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України) здійснюється у випадку виникнення потреби в розміщенні технічних засобів аудіо- та відеоконтролю особи в певному місці з метою фіксації дій та розмов під час проведення спеціального слідчого експерименту (в будь-якому місці перебування особи, зокрема в житлі або в іншому володінні особи, у приміщеннях, транспортних засобах та інших місцях);

– зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) та зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України) здійснюється у випадку необхідності спостереження та фіксації повідомлень особи – об'єкта контролю (під час проведення спеціального слідчого експерименту), який спілкується з іншими особами в процесі вчинення злочину шляхом використання електронної пошти месенджерів, телефонного зв'язку тощо.

Таким чином, під час спеціального слідчого експерименту можливе проведення НСРД, дозвіл на які надається рішенням слідчого судді згідно з вимогами, встановленими чинним законодавством: на підставі ухвали слідчого судді, що постановлена в порядку, який передбачено ст. 246, 248, 249 КПК України [1].

Таким чином, складається парадоксальна ситуація, за якої прокурор уповноважений: приймати рішення про проведення спеціального слідчого експерименту (ст. 271 КПК України); під час проведення спеціального слідчого експерименту приймати рішення про використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів (ч. 1 ст. 273 КПК України); доручати проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам (п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК України), але в разі потреби в проведенні інших НСРД його повноваження змінюються, унаслідок чого прокурор уповноважений погоджувати або відмовляти в погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення НСРД чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання (п. 10 ч. 2 ст. 36 КПК України), а слідчий суддя, зі свого боку, не уповноважений приймати рішення щодо проведення спеціального слідчого експерименту, але натомість уповноважений приймати рішення про проведення НСРД, які, власне, є забезпечувальними для спеціального слідчого експерименту. Прокурор також уповноважений використовувати результати НСРД у кримінальному провадженні (ч. 4 ст. 252 КПК України), але оцінку як доказів (отриманих за результатами проведення спеціального слідчого експерименту), так і законності та допустимості дії (у тому числі відсутності провокації злочину) суб'єктів спеціального слідчого експерименту здійснює суддя [1]. Отже, вибудовуються два окремі ланцюга прийняття рішень-дозволів на проведення практично одного спеціального слідчого експерименту з комплексі з іншими, забезпечуючи НСРД:

- для проведення спеціального слідчого експерименту слідчий звертається до процесуального керівника (прокурора), і форма такого звернення не встановлена й не регламентована – процесуальний керівник звертається до керівника органу прокуратури (надаючи матеріали кримінального провадження для ознайомлення), який, зі свого боку, приймає рішення про проведення (вносить постанову про проведення) спеціального слідчого експерименту;

- у випадку необхідності здійснення аудіо-, відеофіксації (або інших НСРД, які обмежують права громадян) слідчий звертається до процесуального керівника (прокурора), і форма такого звернення не встановлена й не регламентована – процесуальний керівник звертається з клопотанням до слідчого судді, який виносить ухвалу про проведення (на кожну з НСРД, яка здійснюється в комплексі під час спеціального слідчого експерименту).

Аналізуючи таку ситуацію, потрібно відмітити явне неефективне витрачання ресурсу, оскільки все одно проведення спеціального слідчого експерименту не має сенсу без фіксації злочинних дій, а отже, у будь-якому разі він проводиться з оформленням інших НСРД. Але практично в такій ситуації керівник прокуратури не уповноважений вивчати матеріали на проведення, забезпечуючи НСРД, а слідчий суддя не уповноважений вивчати матеріали спеціального слідчого експерименту. Зрозуміло, що на практиці все відбувається простіше – слідчий (або оперативний працівник, якому надано доручення на проведення спеціального слідчого експерименту) відразу складає і постанову на проведення спеціального слідчого експерименту (яку пізніше підписує керівник прокуратури), вказуючи, що спеціальний слідчий експеримент проводиться відповідно до ч. 8 ст. 271 КПК України, тобто під час проведення контролю за вчиненням злочину виникає потреба в тимчасовому обмеженні конституційних прав особи, та те,

що одночасно проводяться інші НСРД, а також складає клопотання на кожну із забезпечувальних НСРД, вказуючи у фабулі кожної, що вона здійснюється у «рамках» спеціального слідчого експерименту. Дійсно, практика «відпрацювала» такий порядок, який дає можливість не порушувати закон, але при цьому втрачається як сенс такого розподілу повноважень (між прокурором та слідчим суддею), так і наступальність дій суб'єктів спеціального слідчого експерименту (у тому числі й тому, що для винесення рішення про проведення спеціального слідчого експерименту та забезпечувальних НСРД встановлено різні строки).

Крім того, суттєву проблему становить віднесення спеціального слідчого експерименту та «забезпечувальних НСРД» до різних видів з позиції тривалості. Науковці зазначають, що відповідно до п. 4.2 Інструкції [4] всі НСРД залежно від терміну їх проведення умовно можна поділити на тривалі (упродовж певного періоду часу) та одномоментні (разові). Більшість із них мають триваліший характер. У межах строку дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД (а в передбачених законом випадках – постанови слідчого, прокурора про проведення НСРД) слідчим або за його дорученням чи дорученням прокурора уповноваженим оперативним підрозділом здійснюється збір і фіксація даних в одних випадках безперервно (зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; аудіо-, відеоконтроль місця), в інших – необмежену кількість разів (аудіо-, відеоконтроль особи; спостереження за особою, річчю або місцем) до досягнення мети конкретної НСРД. Отже, тривалі НСРД можна класифікувати на ті, що: а) тривають безперервно; б) проводяться необмежену кількість разів у межах строку дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД або постанови слідчого, прокурора про проведення НСРД.

У правозастосовній діяльності в більшості випадків вищевказані одномоментні НСРД проводяться безперервно. Крім того, аналізуючи відповідні статті чинного КПК, можемо дійти висновку, що ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД, а також постанова прокурора про контроль за вчиненням злочину надають право провести спеціальний слідчий експеримент лише один раз. Разом із тим на практиці виникають випадки, коли проведення НСРД має бути зупинено слідчим або співробітником уповноваженого оперативного підрозділу, який виконує відповідне доручення слідчого або прокурора, через об'єктивні обставини, насамперед через поведінку особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Зокрема, аудіоконтроль особи починається в певний момент з метою фіксації, наприклад, виголошення вимоги передачі предмета неправомірної вигоди, але не факт, що спеціальний слідчий експеримент буде проведено того ж дня (а отже, постає питання тимчасового призупинення аудіоконтролю, оскільки вимога зафіксована й необхідний доказ вже отримано, але аудіоконтроль може знадобитися в момент передачі предмета неправомірної вигоди). Потім, в один день розпочинається спеціальний слідчий експеримент шляхом огляду, помітки та вручення заявнику предмета спеціального слідчого експерименту (грошових коштів), але сам момент його передачі може бути чітко не визначеним або відтермінований фігурантом і відбутися через кілька днів. У такій ситуації приймається рішення про зупинення проведення НСРД, а не про її завершення, оскільки б це призвело до необхідності винесення прокурором нової постанови про контроль за вчиненням злочину

з тих самих підстав (важливим процесуальним аспектом у цьому випадку з урахуванням відсутності в КПК процедури зупинення НСРД є її належне оформлення в протоколі НСРД, оскільки лише за вказаних умов подібні процесуальні дії сторони обвинувачення можуть бути визнані судом законними). Науковці роблять висновок (і ми підтримуємо таку думку), що спеціальний слідчий експеримент не обов'язково повинен бути безперервним у часі, отже, зупинення проведення такої категорії НСРД процесуально є можливим, але це має бути викликаною необхідністю, мати ретельне відображення в протоколі НС(Р)Д та детальну аргументацію конкретних причин, які змушують слідчого або працівника уповноваженого оперативного підрозділу приймати подібне рішення з метою збереження «слідчих можливостей» зі збирання та перевірки доказів [3, с. 111–112]. Проте виникає ще ряд проблем, пов'язаних із необхідністю зупинення або продовження НСРД. Зокрема, не зрозуміло, хто саме приймає рішення про зупинення спеціального слідчого експерименту, якщо він проводиться в комплексі з іншим НСРД. Ч. 5 ст. 246 КПК України регламентує продовження строку проведення НСРД: прокурором, якщо НСРД проводиться за його рішенням (до вісімнадцяти місяців) і слідчим суддею, якщо НСРД проводиться за його рішенням (не більше строку досудового розслідування (ст. 249 КПК України), який не повинен перевищувати 12 місяців (для тяжких та особливо тяжких злочинів (ст. 219 КПК України) [1]. Тобто вже спостерігаються різні строки для продовження НСРД, які проводяться в комплексі й одна без одної не мають сенсу. За логікою для зупинення дії постанови (прокурора) або ухвали (слідчого судді) теж повинно бути передбачено певний порядок. Наприклад, хоча більшість НСРД проводяться виключно в кримінальному провадженні на підставі ухвали слідчого судді, слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних НСРД та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення НСРД [1]. За аналогією повинно бути передбачено і порядок

зупинення НСРД (зокрема, спеціальний слідчий експеримент та «забезпечувальні» НСРД) за повідомленням та рішенням прокурора (який повинен контролювати строки проведення НСРД та приймати рішення про використання отриманих матеріалів – надання їх до суду як доказів).

Висновки. Під час спеціального слідчого експерименту виникає потреба в проведенні таких НСРД: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України); спостереження за особою, річчю або містом (ст. 269 КПК України); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України); зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) та зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України). Необхідність проведення зазначених НСРД, залучення до проведення спеціального слідчого експерименту ряду суб'єктів надає можливість класифікувати види спеціального слідчого експерименту залежно від таких критеріїв: за суб'єктами ініціювання та проведення (прокурором; слідчим; оперативним підрозділом, який здійснював попередню оперативну розробку фігуранта; із залученням спеціалізованих оперативних підрозділів); залежно від порядку отримання дозволів на проведення (дозвіл на проведення надає прокурор; дозвіл на проведення надає слідчий суддя); залежно від комплексності проведення (спеціальний слідчий експеримент без забезпечувальних НСРД; спеціальний слідчий експеримент у комплексі із забезпечувальними оперативно-розшуковими заходами; спеціальний слідчий експеримент у комплексі із забезпечувальними НСРД); із залученням сторонніх осіб (фізичної або юридичної особи, не обізнаної про протиправний характер дій; із залученням особи, з якою встановлено оперативний контакт; із залученням викривача або заявника); за обмеженням за термінами проведення (безперервний – триваючий; одномоментний; зупинюваний); за використанням засобів НСРД (заздалегідь ідентифікованих засобів; негласних імітаційних засобів; спеціальних технічних засобів).

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Голос України*. 2012. № 90–91.
2. Родигін А. С. Правова регламентація оперативно-розшукового забезпечення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. Т. 2. С. 173–179. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.2.30>.
3. Соколов О. В. Виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2019. 231 с.
4. Тарасенко О. С. Проблемні питання аудіо-, відеоконтролю за проектом нового Кримінально-процесуального кодексу України. *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матеріали круглого столу (Київ, 7 жовтня 2011 р.). Київ : НАВС ; Ліпкан, 2011. С. 107–108.
5. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації ДПС України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>.
6. Грібов М. Л. Забезпечення законності контролю за вчиненням корупційних злочинів, пов'язаних із підкупом : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 44 с.
7. Слива Ю. М. Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 286 с.
8. Паршутін А. Б. Теоретичні та правові засади втручання у приватне спілкування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2020. 237 с.

References

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 13, 2012 No. 4651-VI] (2012). *Holos Ukrainy*, 90–91 [in Ukrainian].
2. Rodyhin, A. S. (2021). Pravova rehlementatsiia operatyvno-rozshukovoho zabezpechennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii [Legal regulation of operational and investigative support of covert investigative (detective) actions]. *Naukovyi visnyk*

publichnoho ta pryvatnoho prava – Scientific Bulletin of Public and Private Law, 2 (2), 173–179. <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.2.30> [in Ukrainian].

3. Sokolov, O. V. (2019). Vykonnannya operatyvnyh pidrozdilamy doruchen slidchoho, prokurora pro provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii [Execution by operational units of instructions of the investigator, prosecutor on conducting covert investigative (detective) actions]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

4. Tarasenko, O. S. (2011). Problemni pytannia audio-, videokontroliu za proektom novoho Kryminalno-protsesualnoho kodeksu Ukrainy [Problematic issues of audio and video monitoring under the draft of the new Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Stanovlennia systemy nehlasnoho rozsliduvannia u kryminalno-protsesualnomu zakonodavstvi Ukrainy: materialy kruhloho stolu [Formation of the system of covert investigation in the criminal procedural legislation of Ukraine: materials of the round table]* (pp. 107–108). Kyiv: NAVS; Lipkan [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Instruksii pro orhanizatsiiu provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii ta vykorystannia ikh rezultativ u kryminalnomu provadzhenni: nakaz Heneralnoi prokuratury Ukrainy, MVS Ukrainy, SB Ukrainy, Ministerstva finansiv Ukrainy, Administratsii DPS Ukrainy, Ministerstva yustytisii Ukrainy vid 16 lystopada 2012 r. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [On approval of the Instruction on the organization of conducting covert investigative (search) actions and the use of their results in criminal proceedings: order of the Prosecutor General's Office of Ukraine, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Security Service of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine, Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, Ministry of Justice of Ukraine of November 16, 2012 No. 114/1042/516/1199/936/1687/5]. (2012). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> [in Ukrainian].

6. Hribov, M. L. (2022). Zabezpechennia zakonnosti kontroliu za vchynenniam koruptsiinykh zlochyniv, poviazanykh iz pidkupom: metod. rek. [Ensuring the legality of control over the commission of corruption crimes related to bribery: methodical recommendations]. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].

7. Slyva, Yu. M. (2020). Sudovi kontrol za doderzhanniam zakoniv pry provedenni nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii orhanamy Natsionalnoi politsii Ukrainy [Judicial control over compliance with laws when conducting covert investigative (search) actions by the National Police of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

8. Parshutin, A. B. (2020). Teoretychni ta pravovi zasady vtruchannia u pryvatne spilkuvannia pry provedenni nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii [Theoretical and legal principles of interference in private communication when conducting covert investigative (search) actions]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Tymoshko Pavlo,
Researcher

(Scientific Research Institute of Public Law, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4207-4095>

CONDUCTING COVERT INVESTIGATIVE ACTIVITIES INVOLVING INTERFERENCE WITH PRIVATE COMMUNICATIONS FOR THE PURPOSE OF CONDUCTING A SPECIAL INVESTIGATIVE EXPERIMENT

The article discusses problematic issues and procedures for conducting covert investigative actions during a special investigative experiment: audio and video surveillance of a person; audio and video surveillance of a location; surveillance of a person, object or city; inspection of places, dwellings or other property of a person that are not publicly accessible; extraction of information from electronic communication networks; extraction of information from electronic information systems. The conclusion is made about the need to conduct the specified covert investigative actions and to involve a number of entities in the special investigative experiment. The types of special investigative experiments were classified according to the following criteria: by the subjects initiating and conducting them (prosecutor; investigator; operational unit that carried out the preliminary operational development of the suspect; with the involvement of specialised operational units); depending on the procedure for obtaining permits to conduct them (permission to conduct is granted by the prosecutor; permission to conduct is granted by the investigating judge); depending on the complexity of the conduct (special investigative experiment without supporting covert investigative actions; special investigative experiment in conjunction with preventive operational-investigative measures; special investigative experiment in conjunction with preventive covert investigative measures); with the involvement of third parties (natural or legal persons who are unaware of the unlawful nature of the actions; with the involvement of a person with whom operational contact has been established; with the involvement of an informant or applicant); by time limits (continuous – ongoing; one-time; interruptible); by the use of covert investigative measures (pre-identified measures; covert simulation measures; special technical measures).

Key words: special investigative experiment, security, conducting covert investigative actions, interference in private communication.

Дата першого надходження статті до видання: 28.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025